

Sygn. akt III AUa 136/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 października 2013 r.

Sąd Apelacyjny - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Maciej Piankowski (spr.)
Sędziowie:	SSA Jerzy Andrzejewski SSA Maria Salańska - Szumakowicz
Protokolant:	stażysta Katarzyna Pankowska

po rozpoznaniu w dniu 8 października 2013 r. w Gdańsku

sprawy K. K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o wysokość emerytury

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku VII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 15 listopada 2012 r., sygn. akt VII U 2170/12

zmienia zaskarżony wyrok i oddała odwołanie.

Sygn. akt III AUa 136/13

UZASADNIENIE

Ubezpieczona K. K. odwołała się od decyzji pozwanego organu rentowego - Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. z dnia 20.04.2012 r., którą przeliczono emeryturę od dnia 01.05.2012 r. Do ustalenia podstawy wymiaru emerytury przyjęto wynagrodzenie, które stanowiło podstawę wymiaru składek z 10 lat kalendarzowych, tj. od 01.01.1993 r. do 31.12.2002 r. Wskaźnik wysokości podstawy wymiaru ustalono na 83,39%. Odrębnym pismem (z tej samej daty) pozwany poinformował ubezpieczoną, że w wyniku weryfikacji jej akt stwierdzono błąd, mający wpływ na wysokość pobieranej emerytury, który polegał na nieprawidłowym przyjęciu w podstawie wymiaru w 1995 r. kwoty 47.228,87 zł, a powinna być kwota 7.228,87 zł, co spowodowało zwiększenie świadczenia, zaś decyzją z dnia 20.04.2012 r. ustalono prawidłową kwotę emerytury.

Ubezpieczona domagała się „uchylenia i zmiany” powyższej decyzji wskazując, że błąd w ustaleniu wysokości emerytury powstał z winy pracownika ZUS. Ubezpieczona powołał się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia

28.02.2012 r., którym stwierdzono, że możliwość weryfikacji przez ZUS błędnych decyzji jest niezgodna z konstytucją RP.

Pozwany wniósł o oddalenie odwołania twierdząc, że zaskarżoną decyzją dokonał prawidłowego ustalenia podstawy wymiaru świadczenia. Pozwany wyjaśnił, że „ujawniła się” okoliczność, iż do obliczenia podstawy wymiaru świadczenia decyzją z dnia 07.01.2009 r. organ rentowy za rok 1995 przyjął kwotę w wysokości 47228,87, gdzie z dokumentacji finansowej wynikała kwota 7228,87 zł, co skutkowało zawyżeniem świadczenia. Organ rentowy podał, że weryfikacja świadczenia została dokonana w trybie art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z FUS. Oznacza to, że orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego powołane w odwołaniu nie ma zastosowania.

Wyrokiem z dnia 15.11.2012 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję i zobowiązał pozwanego do obliczenia emerytury ubezpieczonej według wskaźnika wysokości podstawy wymiaru wynoszącego 130,84% i wyrównania tak obliczonego świadczenia od dnia 01.05.2012 r.

Powyższe rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy oparł na następujących ustaleniach i rozważaniach.

W dniu 07.11.2008 r. ubezpieczona wystąpiła do pozwanego z wnioskiem o emeryturę. Decyzją z dnia 07.01.2009 r. pozwany przyznał jej emeryturę od dnia 01.11.2008 r. Wskaźnik wysokości podstawy wymiaru (WWPW) pozwany obliczył na 130,84%, a do jego obliczenia przyjął zarobki ubezpieczonej z kolejnych 10 lat kalendarzowych, tj. od roku 1993 do roku 2002 włącznie. Wynagrodzeni za rok 1995 pozwany obliczył na kwotę 47.228,87 przez co wskaźnik roku wyniósł 560,15%. Za pozostałe lata wskaźnik poszczególnych lat nie przekraczał 90%.

W dniu 16.04.2012 r. ubezpieczona wystąpiła do pozwanego z wnioskiem o przeliczenie jej emerytury w związku z zakończeniem pracy zawodowej według najkorzystniejszego wariantu.

W dniu 20.04.2012 r. pozwany wydał dwie decyzje. Jedną odmówił przeliczenia emerytury z uwagi na fakt, iż wskaźnik z dotychczas przyjętych 10 lat wynoszący 83,39% jest wyższy niż z lat 2002-2011 i wyższy od wskaźnika z 20 lat. Drugą decyzją pozwany przeliczył emeryturę ubezpieczonej od dnia 01.05.2012 r. przy przyjęciu WWPW w wysokości 83,39%. Wskaźnik ten został obliczony w oparciu o faktyczne zarobki ubezpieczonej za lata 1993-2002, przy czym za rok 1995 przyjęto wynagrodzenie 7.228,87 i wskaźnik roku wynoszący 85,74%.

Od tej decyzji ubezpieczona odwołała się w niniejszej sprawie.

W dniu 09.05.2012 r. ubezpieczona złożyła do pozwanego pismo kwestionujące zasadność obniżenia świadczenia.

Odpowiedź na to pismo datowaną na 31.05.2012 r. pozwany nadał dopiero w dniu 11.06.2012 r.

Dnia 19.06.2012 r. ubezpieczona złożyła odwołanie w niniejszej sprawie.

W ocenie Sądu Okręgowego, ubezpieczona odwołała się w terminie wnosząc o weryfikację zaskarżonej decyzji w dniu 09.05.2012 r. i przywrócenie świadczenia w dotychczasowej wysokości.

Za bezsporne Sąd Okręgowy uznał okoliczności, że pozwany dokonując obliczenia wynagrodzenia ubezpieczonej za 1995 rok zawyżył je przez co zawyżony został wskaźnik roku obliczony na 560,15%, a tym samym WWPW został ustalony na 130,84%, zamiast 83,39%.

W ocenie Sądu Okręgowego, powyższy błąd pozwanego nie uzasadniał jednak weryfikacji wysokości świadczenia i jego obniżenia.

W myśl art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r., nr 153, poz. 1227 ze zm.) prawo do świadczeń lub ich wysokość ulega ponownemu ustaleniu na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji w sprawie świadczeń zostaną przedłożone nowe

dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokość.

Błąd organu rentowego w obliczeniach i zawyżenie świadczenia oraz wychwycenie tego błędu nie stanowi „ujawnienia okoliczności” w rozumieniu powołanego wyżej przepisu. Ubezpieczona bowiem przedłożyła prawidłowe zaświadczenia o wysokości wynagrodzeń za rok 1995. Przy dołożeniu minimum staranności pracownik pozwanego dokonując obliczeń wysokości świadczenia ubezpieczonej w 2009 r. mógł wychwycić błąd w obliczeniach, gdyby zechciał chociażby zainteresować się tym co spowodowało tak znaczny wzrost wskaźnika 1995 r. w porównaniu z pozostałymi latami. Wskaźnik roku wynoszący ponad 500% u osoby zatrudnionej na stanowisku dozorca i pomocy kuchennej winien zastanowić osobę dokonującą obliczeń i skłonić już wtedy do ich sprawdzenia. Pozwany ustalając wysokość świadczenia w 2009 r. dysponował tymi samymi dokumentami co w 2012 r., kiedy przeliczył emeryturę zaniżając ją. Dorowadziło to Sąd Okręgowy do jednoznacznego wniosku, że pozwany dokonał weryfikacji świadczenia ubezpieczonej na podstawie art. 114 ust. 1a w/w ustawy, który to przepis wobec wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28.02.2012 r. (K 5/11) nie może mieć zastosowania od dnia 08.03.2012 r.

Na marginesie Sąd Okręgowy stwierdził, że pozwany w żaden sposób nie uzasadnił powołania się na art. 114 ust. 1 ustawy, a samo przywołanie tego przepisu nie stanowi o tym, że istotnie mógł on i stanowił faktycznie podstawę przeliczenia świadczenia ubezpieczonej.

Mając na względzie przedstawione wyżej okoliczności Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

Apelację od powyższego orzeczenia wywiódł pozwany organ rentowy, który zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w całości, zarzucając naruszenie art. 111 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r., nr 153, poz. 1227, ze zm.).

Pozwany wniosł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie odwołania.

Uzasadniając apelację pozwany podał, że zaskarżona decyzja wydana została w rozpoznaniu wniosku świadczeniobiorcy z dnia 16.04.2012 r. o ponowne ustalenie wysokości świadczenia. Konsekwentnie, pozwany ustalił wskaźnik podstawy wymiaru świadczenia z 10 lat (1993-2002), przyjmując najkorzystniejszy dla ubezpieczonej wariant w oparciu o rzeczywiste kwoty wynagrodzeń. Pozwany nie podzielił konstatacji Sądu I instancji w znacznej mierze opartej na orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego z 28.02.2012 r. (K 5/11), iż ustalona podstawa wymiaru ulega utrwaleniu wobec braku możliwości jej weryfikacji. Mając świadomość, że ustalona pierwotna podstawa wymiaru była nierzeczywista, nie można zaakceptować poglądu, iż nie podlega ona weryfikacji. Poczynione ponowne ustalenie wysokości świadczenia nastąpiło na wyraźny wniosek ubezpieczonej, a nie jak przyjął Sąd I instancji - z urzędu.

Ubezpieczona wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie od organu rentowego kosztów procesu – postępowania przed Sądem drugiej instancji, w tym zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

Uzasadniając powyższe wnioski ubezpieczona podała, że zarzuty sformułowane w apelacji, jak i ich uzasadnienie nie opierają się na wykładni obowiązujących przepisów. Przeliczenie świadczeń według zasad art. 111 ustawy o emeryturach i rentach z FUS dotyczy ponownego ustalenia podstawy wymiaru emerytury lub renty w sytuacji, gdy: zainteresowany wskazuje do przeliczenia świadczenia okresy ubezpieczenia przypadające przed jego przyznaniem lub zgłoszeniem wniosku o ponowne ustalenie uprawnień; wskaźnik wysokości podstawy wymiaru jest wyższy od poprzednio obliczonego; stosuje się kwotę bazową ostatnio przyjętą do obliczenia świadczenia, tj. kwotę bazową przyjętą przy ustalaniu poprzedniej podstawy wymiaru (por. wyrok SN z dnia 01.03.1995 r., II UR 2/95, OSNAPiUS 1995, nr 15, poz. 195 oraz wyrok SA w Białymstoku z dnia 14.06.2000 r., III AUa 312/00, OSA 2000, z. 2, poz. 18), przy czym kwotę bazową w tzw. części socjalnej świadczenia przyjmuje się jednak w nowej wysokości (z dnia złożenia wniosku o przeliczenie) w sytuacji ponownego obliczenia emerytury osobie, której podstawę wymiaru tego świadczenia stanowi podstawa wymiaru renty z tytułu niezdolności do pracy, o ile spełniony zostanie warunek z art. 53 ust. 4 w zw. z art. 21 ust. 1 pkt 1 (uchwała SN z dnia 18.10.2006 r., I UZP 2/06, OSNPUSiSP 2007, nr 5-6, poz. 76).

Konstytucyjność omawianego przepisu badał TK w wyroku z dnia 26.04.2005 r., P 3/04 (OTK-A 2005, nr 4, poz. 41) stwierdzając, że art. 111 ust. 1 pkt 3 i ust. 2 są zgodne z art. 2 i 32 Konstytucji. W szczególności Trybunał uznał, iż wymóg posiadania wyższego WWPW w stosunku do osób, które po nabyciu emerytury/renty nie były objęte obowiązkowym wymiarem składek na ubezpieczenie społeczne z tytułu zatrudnienia lub prowadzenia pozarolniczej działalności (czyli wyłącznie pobierały świadczenie) nie narusza zasady równości, pomimo że spełnienia takiego warunku nie wymaga się od osób, które występują o ustalenie wysokości świadczenia po raz pierwszy, ani tych, które mając już ustaloną wysokość świadczenia, nie pobierały go i żądają ponownego obliczenia jego wysokości. Cechą relewantną w tym przypadku jest fakt pobierania (lub nie) świadczenia, co przesądza i uzasadnia stosowanie do tych ubezpieczonych innych zasad ustalania wysokości świadczenia, niż w stosunku do osób, które nie pobierały emerytury/renty.

Od dnia 01.07.2004 r. zmodyfikowano treść punktu 2 ust. 1 omawianego przepisu w ten sposób, że zainteresowany przeliczeniem swojego świadczenia może wskazać, do ustalenia podstawy wymiaru, 10 lat kalendarzowych wybranych nie tylko - jak dotychczas - z 20 lat poprzedzających rok kalendarzowy, w którym zgłoszono wniosek o ponowne ustalenie emerytury lub renty, ale również rok, w którym przyznano świadczenie (zob. przykład podany przez M. Janiszewską- Wyszynską, *Zmiany...*, s. 3). W orzecznictwie sądowym słusznie jednak zwrócono uwagę, że zmiana ta nie oznacza zupełnej dowolności w wyborze okresu, z którego może pochodzić podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne lub ubezpieczenia emerytalne i rentowe, bowiem - w sytuacji wcześniejszego pobierania renty z tytułu niezdolności do pracy - przeliczenia emerytury nie można dokonać przy wykorzystaniu kolejnych 10 lat wybranych z 20 lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok zgłoszenia wniosku o rentę lub o jej ponowne ustalenie, jeżeli lata z powyższego przedziału czasowego wykraczają poza 20-letnie przypadające bezpośrednio przed złożeniem wniosku o emeryturę lub o ponowne obliczenie jej wysokości (zob. tezę 1 uchwały SN z dnia 05.04.2007 r., I UZP 7/06, OSNPUSiSP 2007, nr 17-18, poz. 256 i wyrok SA w Katowicach z dnia 06.12.2005 r., III AUa 896/05, Lex nr 189361). W uchwale SN z dnia 07.05.2003 r., III UZP 2/03 (OSNPUSiSP 2003, nr 14, poz. 338) z głosem K. Ślebzaka, wyrażono pogląd, że z 20 lat kalendarzowych wybranych z całego okresu podlegania ubezpieczeniu, przypadających przed rokiem zgłoszenia wniosku o ponowne ustalenie emerytury/renty (art. 111 ust. 1 pkt 3) można - dla celów przeliczenia świadczenia - wziąć pod uwagę rok lub lata, w stosunku do których ubezpieczony nie był w stanie udowodnić wysokości podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, byleby tylko był to okres podlegania ubezpieczeniu, a wskaźnik wysokości podstawy wymiaru - za cały 20-letni okres łącznie - był wyższy od poprzednio obliczonego. Z kolei w wyroku SA w Katowicach z dnia 28.09.2004 r., III AUa 1357/03 (Lex nr 147183) stwierdzono, że prawidłowa wykładnia art. 111 ust. 1 pkt 1 powinna uwzględniać jedynie to, że zgłoszona na zasadach w nim przewidzianych podstawa wymiaru będzie pochodzić z tej samej lub takiej samej liczby kolejnych lat kalendarzowych mieszczących się w okresie wskazanym do ustalenia poprzedniej podstawy wymiaru, tzn. przy ustalaniu nowej podstawy wymiaru świadczenia ubezpieczony może przyjąć podstawę wymiaru składki z innych - niż pierwotnie uwzględnionych - kolejnych lat kalendarzowych (np. innych 24 miesięcy), o ile pochodzą one z okresu wskazanego do ustalenia poprzedniej podstawy wymiaru świadczenia (np. z ostatnich 12 lat zatrudnienia), a WWPW jest wyższy od wcześniejszego (podobne stanowisko zajął SN w wyroku z dnia 18.05.2007 r., I BU 13/06, OSNPUSiSP 2008, nr 13-14, poz. 201) - (Antonów K., Bartnicki M., Suchacki B., *Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Komentarz, ABC 2009 r.*). Zresztą organ rentowy odmówił prawa do przeliczenia podstawy wymiaru świadczenia o przedstawione przez ubezpieczoną dokumenty odwołując się właśnie do dyspozycji art. 111 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Według art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z FUS prawo do świadczeń lub ich wysokość ulega ponownemu ustaleniu na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji w sprawie świadczeń zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja zasługiwała na uwzględnienie.

Przepis art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych umożliwia ponowne ustalenie prawa do świadczeń, jeżeli po ich przyznaniu zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawnione okoliczności istniejące przed ustaleniem prawa, które mają wpływ na prawo do świadczeń, a uzasadnieniem

dla ponowienia postępowania jest niezgodność weryfikowanego rozstrzygnięcia z ukształtowaną ex lege sytuacją prawną zainteresowanego.

Zagadnienie wykładni powyższego przepisu było przedmiotem uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 05.06.2003 r., III UZP 5/03 (OSNP 2003, nr 18, poz. 442). Z uzasadnienia uchwały można wyprowadzić wniosek, że ponowne ustalenie wysokości świadczenia nie jest uzależnione od wykazania przez organ rentowy, że z okoliczności faktycznych lub dowodów podważających wysokość świadczenia nie mógł skorzystać w poprzednim postępowaniu. Nie można powoływać się na prawo do określonej wysokości świadczenia ustalonych błędną decyzją organu rentowego, a więc pomijającą, że nie zostały spełnione warunki, od których uzależniona jest wysokość świadczenia. Sąd Najwyższy zważył, że ujawnienie okoliczności mających wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokość, które istniały przed wydaniem decyzji przyznającej świadczenia, uprawnia do wszczęcia postępowania o ponowne ustalenie prawa do świadczeń na podstawie art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach. Nie muszą to być okoliczności, na które organ rentowy nie mógł powołać się w poprzednim postępowaniu, lecz takie, które powinny być znane przy dolożeniu minimum staranności, ale na skutek błędu lub przeoczenia nie zostały uwzględnione w poprzednim postępowaniu (por. także wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 12.01.2001 r., II UKN 182/00, OSNAPUS 2002, nr 17, poz. 419 i z dnia 28.01.2004 r., II UK 228/03, OSNP 2004, nr 19, poz. 341; z dnia 23.11.2004 r., I UK 15/04, OSNP 2005 r., nr 11, poz. 161; J. Kuźniar, Ponowne ustalenie prawa do świadczeń emerytalno-rentowych, PiZS 2004, nr 6, s. 26).

Organ rentowy obliczając podstawę wymiaru świadczenia ubezpieczonej za rok 1995 decyzją z dnia 07.01.2009 r. przyjął kwotę wynagrodzenia 47.228,87 zł, gdy tymczasem z zaświadczeń o zatrudnieniu i wynagrodzeniu za ten rok z dnia 23.10.2008 r. (k. 19 i 27 akt ZUS) wynika, że do obliczeń należało przyjąć kwotę 7.228,87 zł.

Pozwany zarzucił naruszenie art. 111 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, jednak bez sprecyzowania, który z ustępów powyższego artykułu miałby zostać naruszony.

Zgodnie z art. 111 ustawy, wysokość emerytury lub renty oblicza się ponownie, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3, od podstawy wymiaru ustalonej w myśl art. 15, jeżeli do jej obliczenia wskazano podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne lub ubezpieczenia emerytalne i rentowe na podstawie przepisów prawa polskiego:

- 1) z liczby kolejnych lat kalendarzowych i w okresie wskazanym do ustalenia poprzedniej podstawy wymiaru świadczenia,
 - 2) z kolejnych 10 lat kalendarzowych wybranych z 20 lat kalendarzowych, poprzedzających bezpośrednio rok kalendarzowy, w którym zgłoszono wniosek o przyznanie emerytury lub renty albo o ponowne ustalenie emerytury lub renty, z uwzględnieniem art. 176,
 - 3) z 20 lat kalendarzowych wybranych z całego okresu podlegania ubezpieczeniu, przypadających przed rokiem zgłoszenia wniosku o ponowne ustalenie emerytury lub renty,
- a wskaźnik wysokości podstawy wymiaru jest wyższy od poprzednio obliczonego (ust. 1).

Wskaźnik wysokości podstawy wymiaru, obliczony na zasadach określonych w art. 15, mnoży się przez kwotę bazową ostatnio przyjętą do obliczenia świadczenia (ust. 2).

Podstawa wymiaru emerytury lub renty, ustalona na zasadach określonych w ust. 1 i 2, podlega wszystkim waloryzacjom przysługującym do dnia zgłoszenia wniosku o ponowne ustalenie tej podstawy (ust. 3).

W ocenie Sądu Apelacyjnego, rozpoznającego niniejszą sprawę, wystąpienie przez ubezpieczoną w dniu 16.04.2012 r. z wnioskiem o ponowne przeliczenie emerytury w związku z zakończeniem pracy zawodowej wraz z żądaniem wybrania do ustalenia wysokości emerytury najkorzystniejszego okresu pracy stanowiło nową okoliczność będącą

uzasadnieniem do ponownego poddania analizie podstawy wymiaru świadczenia i wymuszało przyjęcie do wyliczeń rzeczywistą, a nie błędną, kwotę podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne za 1995 r.

Sąd Apelacyjny w obecnym składzie wyraża pogląd, że skoro ubezpieczona żądała ponownego ustalenia wysokości emerytury to tym samym możliwe było zweryfikowanie wadliwego wcześniejszego ustalenia podstawy wymiaru świadczenia ubezpieczonej za rok 1995. Trzeba bowiem mieć na względzie, że wzruszalność decyzji rentowych polega przede wszystkim na niwelowaniu tzw. wad materialnoprawnych, czyli również uchybień organu rentowego w zakresie rozstrzygania o faktach warunkujących nabycie prawa do emerytur i rent oraz ich wysokość. Specyfika tej instytucji - a także wzgląd na socjalne przeznaczenie emerytur (i rent) i gospodarowanie środkami publicznymi - uzasadnia przyznanie stronom stosunkowo szerokich uprawnień zarówno w celu kwestionowania błędnie ukształtowanego prawa do świadczenia, jak i ponownego ubiegania się o poprzednio nieprzyznane prawo (zob. K. Antonów, M. Bartnicki, B. Suchacki, komentarz do art. 114 ustawy FUS, [w:] Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Komentarz, Warszawa 2009).

Wynikające z art. 114 ust. 1 ustawy FUS ograniczenie stabilności decyzji rentowych wiąże się z tym, że prawo do świadczeń powstaje ex lege. Potwierdzeniem tego jest treść art. 100 ust. 1 ustawy FUS wprowadzającego zasadę, że prawo do świadczeń określonych w tej ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa. Dlatego też decyzje organu rentowego nie mają charakteru konstytutywnego, lecz mają charakter deklaratoryjny. Prawo do świadczenia powstaje i istnieje niezależnie od decyzji organu rentowego, a tylko jego realizacja w postaci wypłaty świadczenia wymaga potwierdzenia decyzją.

W wyniku zastosowania instytucji ponownego ustalania prawa do emerytur (i rent) następuje nadzwyczajna kontynuacja postępowania w tej samej sprawie (zob. wyroki SN z: 21.09.2010 r., III UK 94/09 i z 24.03.2011 r., I UK 317/10).

Do problemu wzruszalności prawomocnych rozstrzygnięć organów władzy publicznej odnosił się także Trybunał Konstytucyjny. W wyroku z 24.10.2007 r., SK 7/06, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że prawomocność jest sama w sobie wartością konstytucyjną. Ochrona prawomocności ma konstytucyjne zakotwiczenie w art. 7 Konstytucji, mówiącym o działaniu organów władzy publicznej na podstawie i w granicach prawa. Zatem prawomocne rozstrzygnięcia (działające *ratione imperii*) mają za sobą konstytucyjne domniemanie wynikające z tego właśnie przepisu. Jednakże może być ono przełamane - gdy samo rozstrzygnięcie odbiega od konstytucyjnego standardu (niekonstytucyjność dotycząca prawa materialnego lub procedury, wykorzystanych *in concreto*, do wydania prawomocnego orzeczenia). Dlatego podważenie prawomocności musi każdorazowo być przedmiotem skrupulatnegoważenia wartości (zob. OTK ZU nr 9/A/2007, poz. 108).

Kierując się powyższą wskazówką Sąd Apelacyjny podkreśla, że zweryfikowanie poprzednich (błędnych) ustaleń organu rentowego nie doprowadziło do pozbawienia ubezpieczonej prawa do świadczenia, a jedynie spowodowało korektę jego wysokości. Nie może być zatem w ogóle mowy o pozbawieniu ubezpieczonej prawa nabytego.

Zasadności wzruszalności prawomocnych decyzji rentowych nie kwestionuje również orzecznictwo ETPC. W uzasadnieniu wyroku w sprawie M. przeciwko Polsce uznał, że w zakresie konstrukcji praw ekonomicznych i socjalnych ustawodawcy i sądom krajowym powinien zostać pozostawiony szeroki margines oceny tego, co leży w „interesie publicznym”. Mając na względzie znaczenie sprawiedliwości społecznej, że - co do zasady - nie powinno się odmawiać organom władzy publicznej możliwości weryfikacji błędów, nawet tych, które wynikają z własnych zaniedbań takich organów. Przyjęcie innego wniosku byłoby sprzeczne z doktryną bezpodstawnego wzbogacenia się. Byłoby to także nieuczciwe względem innych osób korzystających z systemu zabezpieczenia społecznego, w szczególności tych osób, którym odmówiono przyznania świadczenia wobec niespełnienia przez nie wymogów ustawowych. Wreszcie sprowadzałoby się to do usankcjonowania niewłaściwej alokacji rzadkich zasobów publicznych, co samo w sobie byłoby sprzeczne z interesem publicznym (tak też Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku z dnia 28.02.2012 r., K 5/11, OTK-A 2012/2/16).

Wobec przyjętych w doktrynie prawnej i orzecznictwie poglądów dotyczących kwestii wzruszalności decyzji rentowych, należy skonstatować, że instytucja ta jest instrumentem pozwalającym na przywrócenie stanu zgodnego z prawem.

W judykaturze podkreśla się, że jeżeli organ rentowy wydał, nawet na skutek własnego niedbalstwa, decyzję deklarującą prawo do świadczenia, które w istocie, ze względu na niespełnienie przesłanek ustawowych, nie przysługiwało i którego ubezpieczony nie mógł nabyć, zmiana tej decyzji na podstawie art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z FUS jest możliwa i zgodna z prawem, a powoływanie się na zasadę ochrony praw nabytych jest, wobec nienabycia owych praw, nieuzasadnione (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 28.01.2004 r., II UK 228/03, OSNP 2004 nr 19, poz. 341; z dnia 05.05.2006 r., II UK 170/05, Wokanda 2006 nr 9, poz. 166; z dnia 04.04.2006 r., II UK 30/06, OSNP 2007 nr 19-20, poz. 289; z dnia 07.10.2009 r., III UK 38/09, LEX nr 560872 i z dnia 04.11.2009 r., I UK 141/09, LEX nr 564769).

Wydanie nowej decyzji na wniosek ubezpieczonej (a zatem nie z urzędu) musiało być poprzedzone ponownym ustaleniem uprawnień do wysokości emerytury. Ustalenia te powinny uwzględniać rzeczywisty (a nie fikcyjny) stan faktyczny. W przeciwnym wypadku doszłoby do sankcjonowania zawyżonego, niesprawiedliwego i nienależnego ubezpieczonej świadczenia, do którego ubezpieczona nie nabyła prawa.

Biorąc pod uwagę wytyczne wynikające z orzeczenia ETPC w sprawie M. przeciwko Polsce Sąd Apelacyjny uznał, że w niniejszej sprawie korekta wcześniejszego błędnego ustalenia wysokości świadczenia ubezpieczonej oznacza ingerencję, która nie wiąże się z istotnymi, negatywnymi skutkami dla ubezpieczonej. Ubezpieczona zdoła przystosować się do zmienionej wysokości świadczenia.

Z powyższych względów Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. oraz art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie.